

BANK LENDING IN THE CONDITIONS OF WAR

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Після початку повномасштабного вторгнення РФ українські банки зіткнулися зі зростанням частки непрацюючих кредитів через безліч проблем, зокрема, значна частина населення втратила роботу або зменшилися доходи домогосподарств, руйнування потужностей підприємств та окупація території. Інша проблема стосується іпотечних платежів і втрати заставного майна внаслідок бойових дій. Суб'єкти господарювання та населення намагаються швидко пристосовуватися до змін економічної ситуації і на сьогодні більш гнучкі. Від рівня виконання своїх кредитних зобов'язань та ефективного використання кредитного потенціалу залежить не тільки ситуація з окремим банком, але й фінансовий стан регіонального сектору, в якому банківська установа функціонує.

Кредити є суттєвим елементом грошово-кредитної політики, яку проводить центробанк задля підтримки стабільності грошової одиниці та розвитку економіки країни [1, с. 312]. Сьогодні як ніколи актуальною є проблема удосконалення системи управління кредитуванням банками в Україні. Потрібно не тільки удосконалити сам процес кредитування і розширювати види кредитних продуктів, але й розробити комплекс нових підходів щодо пошуку додаткових джерел формування кредитних ресурсів українських банків.

Сьогодні роль кредиту проявляється у багатьох сферах. Кредит бере участь у регулюванні суспільного відтворення, впливає на структуризацію та формування співвідношень економічної системи, забезпечує науково-технічний прогрес та обслуговування інноваційного процесу, а також виступає джерелом фінансування капіталовкладень [2]. Кредитування є важливою умовою подолання результатів кризових станів у банківському бізнесі, зокрема, в системі відновлення діяльності та зростання обсягів надання послуг клієнтам. Саме перед управлінською ланкою банку постає проблема результативної організації кредитної діяльності, яка включає ефективні напрями кредитної політики, оптимального формування та розширення джерел кредитних ресурсів, якісного здійснення кредитних операцій, аналізу портфеля кредитного наповнення банківської установи [3].

Згідно даних НБУ за результатами опитування банків [4] у 1 кварталі 2024 року опитування банків зафіксувало покращення рейтингів за основними показниками кредитування. Фінансові інституції очікують зростання кредитного портфеля бізнесу та населення протягом наступного року. Вперше з IV кварталу 2021 року банки прогнозують підвищення якості кредитного банківського портфеля. Впродовж трьох місяців у 2024 році зріс попит як на корпоративні, так і на роздрібні кредити. Респонденти очікують, що попит зростатиме і надалі за всіма видами кредитів, окрім іпотеки. Банки пом'якшили кредитні стандарти для споживчих кредитів, але

посилили для іпотеки та кредитів великим підприємствам. У II кварталі фінансово-кредитні установи планують послабити стандарти кредитування для всіх позичальників, за виключенням великих підприємств. Зріс рівень схвалення заявок на отримання кредитів та іпотеки МСП, і далі кредити великим підприємствам – зменшилися.

Рисунок 1 демонструє показники банківського кредитування та рівень простроченої заборгованості за кредитами згідно даних НБУ [5] за 2016-2023 рр. Так, частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів на початку 2017 року була найбільшою і становила 53,7% від обсягу загального кредитування та мала тенденцію до зменшення до 2022 року. На початку 2023 року рівень проблемних кредитів склав 38,12%. Незважаючи на активну фазу воєнних дій в Україні за 2023 рік відбулося незначне зменшення непрацюючих кредитів з 38,12% у 2022 р. до 37,35% на початку 2024 р.

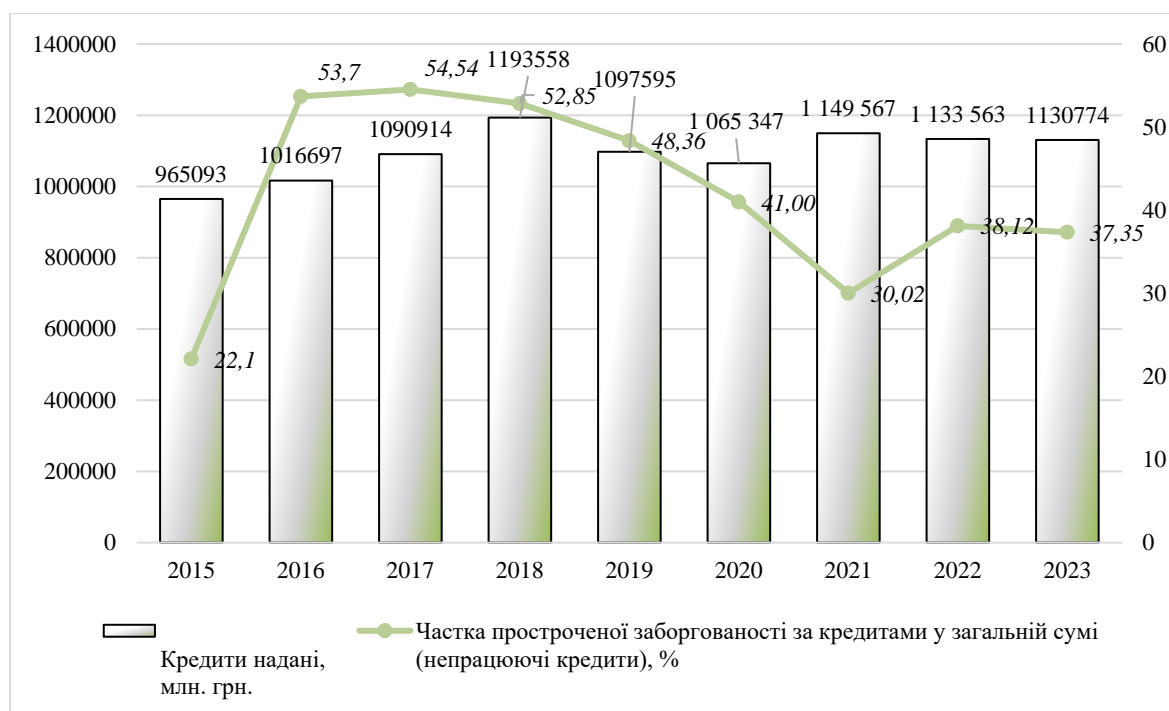

Рис. 1. Частка непрацюючих кредитів за всіма видами у загальній сумі (непрацюючі кредити) в Україні за 2015-2023 рр., %

Джерело: розроблено за [5]

В цілому, на фоні зростання на 11,57% загального обсягу наданих кредитів банками в Україні за 2016-2023 рр., частка непрацюючих кредитів зменшилася на 16,35%.

Наслідки війни – знищення активів і застави, падіння доходів і погіршення платоспроможності позичальників знижують їх здатність обслуговувати кредити, знижують якість кредитних портфелів банків і призводять до зростання відрахувань у резерви банківських інституцій. Банки вже визнали значні кредитні втрати – з початку повномасштабної війни сума відрахувань до резервів під кредити перевищила 100 млрд грн і становила понад 12% від кредитного портфеля, який банки мали на кінець лютого 2022 року. Потенційні втрати кредитного портфеля через війну, економічну кризу та енергетичний терор країни-агресора можуть досягати 30%. Що стосується результатів банківської діяльності, то загальний збиток банків станом, наприклад, на 01.01.2016 р. складав 66,6 млрд грн., на початку 2022 року позитивний фінансовий результат банків України становив 77,5 млрд грн.

Станом на 01.01.2024 р. чистий прибуток українських банків становив рекордні 86,54 млрд грн.

На початку 2024 року обсяг банківських доходів становив 446,2 млрд грн. Головною складовою в структурі банківських доходів, як і в попередні роки, складають процентні доходи за виданими кредитами клієнтам банківських установ 68,2%, комісійні доходи становлять 21,8%. Трансформація довоєнної української економіки призвела до позитивних змін у ставленні, зокрема, населення до придбання товарів і послуг у кредит або розстрочку. Визначаючи основні напрями кредитної політики та принципи формування кредитного портфеля, керівництво банку має орієнтуватися на рівень і структуру його кредитних ресурсів і, відповідно, на зростання ресурсної бази. Прогнозуючи максимальний розмір кредиту, банки можуть прогнозувати його структуру відповідно до загальних пріоритетів та внутрішньої кредитної політики, яку вони проводять, з урахуванням особливостей конкретного періоду чи стану соціально-економічного розвитку суспільства. Сьогодні структура кредитного портфеля є тим критерієм, який дозволяє говорити про ефективність кредитної політики банківської установи та прогнозувати результати кредитної діяльності у звітному періоді.

Попри воєнні реалії, в яких функціонує економіка, аналітики оптимістично оцінюють перспективи банківського кредитування в Україні. За результатами 2023 року спостерігалось стримане зростання попиту на корпоративні кредити, попит на позики домогосподарств також зростає впродовж року. Банки пом'якшили стандарти кредитування для своїх клієнтів, чому сприяли висока ліквідність, платоспроможність позичальників та поліпшення очікувань загальної економічної активності у довоєнний період.

Література:

1. Рахман М.С. Аналіз результативності кредитної діяльності банківської системи України. *Приазовський економічний вісник*. Випуск. 2020. № 5(16). С. 312-316. DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2019-5-53> (дата звернення: 11.04.2024)

2. Ганзюк С.М., Вишнякова Ю.О. Кредитування споживчих потреб в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 18. С. 47-52. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2019.18.47> (дата звернення: 11.04.2024)

3. Волохов В.І. Економічна природа і зміст кредитної діяльності банку в аспекті оцінювання її ефективності. *Фінанси України*. 2009. № 8. С. 109-117.

4. Опитування про умови банківського кредитування (II квартал 2024 року): НБУ. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/BLS_Q2-2024.pdf?v=7 (дата звернення: 12.04.2024)

5. Основні показники банківської діяльності: наглядова статистика НБУ. URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення: 21.04.2024)